

Aspviks krog (i Upplands-Bro)

Krogplatsen låg under järnvägsbanken.

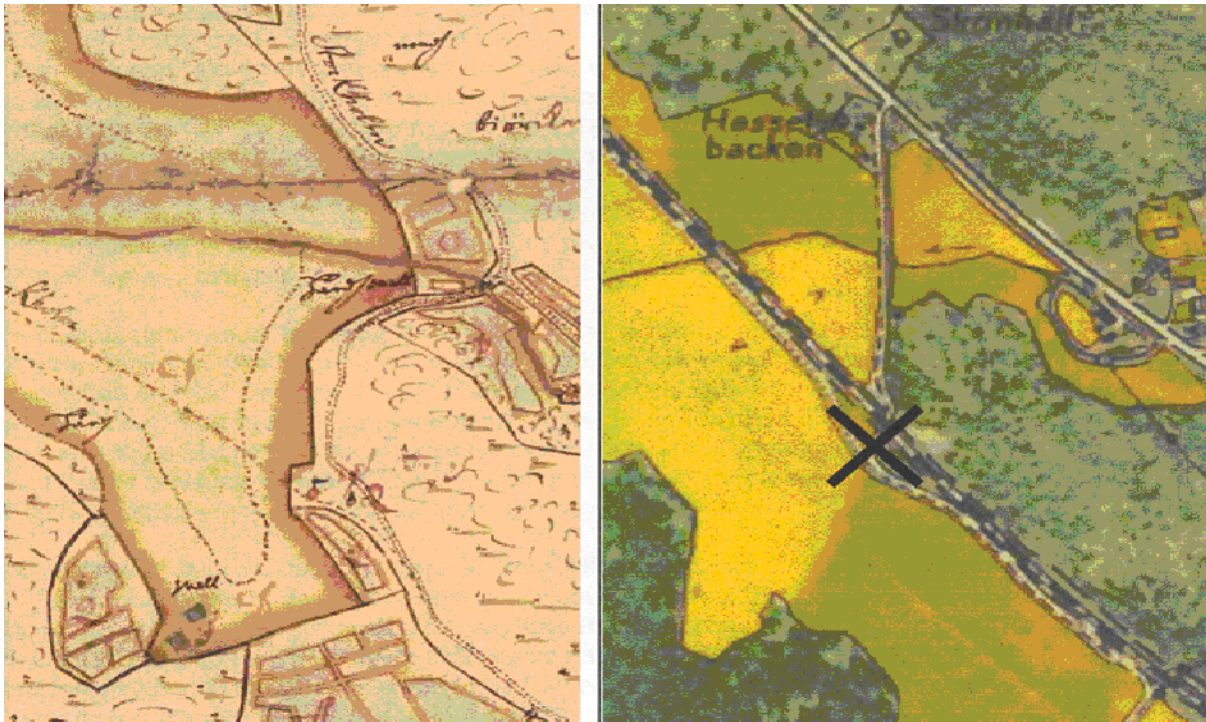
Torpets namn: Aspviks krog.

Riksantikvarieämbetets objektnummer: Torpplatsen är inte registrerad i fornminnesregistret.

Tidsperiod: Åtminstone från 1673. Att platsen (i form av Källtorp) är markerad på 1651 års karta kan tyda på att krogen redan fanns då men var kanske ännu inte officiell. 1686 talas det om gamla och nya stugan, vilket också pekar på att den bör ha några år på nacken. 1769 anges krogen vara utdömd. Krogstugan fortsatte dock att bebos några decennier, men nämns inte efter 1797.

Hitta hit: Se karta.

Beskrivning: Krogen har sannolikt sitt ursprung i det intilliggande Källtorp, känt för sitt vattenställe. Aspviks krog låg vid allmänna landsvägen som på 1600-talet löpte fram längs södra sidan av "aspviksberget". Vid krogplatsen anslöt även vintervägen västerifrån från sjön. Krogen hade således ett strategiskt läge, vilket ett besök på platsen idag knappast vittnar om. Bara några meter öster om krogen låg [Källtorp](#). I slutet av 1600-talet omlades allmänna landsvägen till norra sidan av berget och den södra vägen reducerades till att i fortsättningen vara en biväg samt gårdsväg till Aspvik. Vintervägen kvarstod med sin tidigare sträckning, dvs över sjöisen från Litslena och Gran passerade den Aspviks ägor innan den löpte vidare över Syltas och Tibbles ängar och ut på Görväln mot Stockholm.

På lantmäterikartan från 1689 (till vänster) är Aspviks krog utritad med ett flaggtecken och är belägen på "udden" vid ängen. Det mindre tecknet till höger är Källtorp, där smeden huserade. Krogen och torpet ligger intill varandra i skärningen mellan vintervägen (streckningen mot nordväst) och landsvägen. Längst ner till höger ses gårdsvägen till Aspvik. Utsnittet till höger visar samma plats i modern tid (1951) men innan järnvägens dubbelspår byggdes. Den ungefärliga platsen för krogen markeras med krysset och ligger alltså där dubbelspåret går idag.

Vilka bodde i krogtorpet?

Uppgifterna nedan bygger främst på mantalslängderna men har kompletterats med andra källor. Normalt anges endast den person som stod för torpet. I verkligheten bodde här torparens hela familj, kanske någon släkting och ofta någon inhyses person och ibland ytterligare en familj.

År	Kända boende	Kända krogarrendatorer
1666-68	Hustrun Margita, troligen änka (Avser Aspviks krog?).	
1669	Jonas Svensson med hustru. (Avser Aspviks krog?).	
1670-72	Okänt.	
1673-74		Krögaren Urbanus Deynns.
1675-79	Okänt.	
1680		Krögaren Hans Eriksson.
1681		Krögarskan hustrun Karin Persdotter.
1682	Okänt.	
1683		Krögarskan? Kirstin Jönsdotter
1684	Okänt.	
1685		Krögaren? Lars Ek
1686		Hustrun Kerstin Jöransdotter, änka efter trädgårdsmästare Olof Ersson, tillträdde krogen.

1687-90	Okänt.	1689-90: Krögaren Erik Jönsson, arrenderade på treårskontrakt (fick möjligen sluta tidigare).
1691-95	Per Larsson.	Trädgårdsarrendatorn Per Larsson arrenderar krogen.
1696-97	Hustru Margreta.	1695: Bengt Mattsson i Garpeboda arrenderar.
1698	Bengt Bengtsson.	Bengt Bengtsson arrenderar krogen.
1699-1702	Smeden Esbiörn (använde sig förmodligen av smedjan i Källtorpet). Till Skrinhäll ca 1703..	
1703	Okänt.	
1704-07	Rustmästare Måns Goder, från 1706 hans änka.	
1708	Befallningsman Erik Ulander.	
1709-12	Maria Jansdotter/Jacobsdotter.	1711: Krögerskan Maria Boudrie (gift 1712 med Lars Jonsson i Sylta).
1712-18	Ryttaren Hellsten, från 1713 hans hustru.	
1719	Anders Andersson.	
1720-21	Avskedade ryttaren Nils Hellsten med hustru.	
1721	1721 vigdes torparen Hans Hansson på krogen med pigan Margareta uti Skälby. De bodde här..	
1722-23	Brukas under gården.	
1724-25	Jöran Hansson. Brukas under gården.	1725-27: Krogvärden Per Johansson arrenderar.
1726-31	Hustru Margreta.	
1732-40	Krögaren Anders Frisk.	
1739-51	Skräddaren Carl Prytz. Flyttar till Källtorp 1751.	
1752	Mäster Jan Enberg.	
1753-59	Okänt.	
1760-61	Krögaren Johan Winckler. Ryttaren Asps hustru.	
1762-64	Johan Åberg.	Krögaren Jan Åberg.
1765-66	Innehas av krögaren Erik Jansson i Källtorpet.	Krögaren Erik Jansson i Källtorpet.
1767-71	Brukas under gården. Skomakare Jan Norström + inhyses. Även ryttaren Asp (åtm 1767).	Krogen anges 1769 vara utdömd.
1772-81	Okänt.	Krögaren Jan Andersson (ut 1779). 1779 bor en krögare Erik Eklund i det intilliggande Källtorpet.
1782-86	Bl a skomakare Anders Holmström (ut 1779) och gårdsskräddaren Johan Lindgren (från 1783, kvar ännu 1787) , soldaten Per Fröman, ryttaren Peter Asp (f 1718. död 1780), ryttaren Per Wittenberg Asp (f 1760. hit 1781), ryttaren Per Asp (f 1758 ut 1780) och ryttaren Per Aspman (död 1782).	
1787-96	Krogen nämns inte.	
1797	Jakob Andersson. 1798-1804 står Jakob Andersson i mantalslängden "på ägorna", utfattig, oklart vilken plats som avses.	

Vad vet vi om själva krogen?

Aspviks krog var gammal och har alltid legat på samma plats. Krögaren betalade arrende till kronan. Krogens läge söder om "aspviksberget" skyddade mot nordanvinden när man rastade. Husrum kunde erbjudas för resande och här fanns ett gott vattenhål till hästarna. Under 1680-talet fick krogen ett nytt hus för då talas det om den gamla och nya stugan. På platsen bör ha

funnits en hel klunga av hus. Källtorp låg ju intill och dessutom behövdes stall och andra uthus av olika slag.

Krogen nyttjades främst av förbönder och andra resande som använde egna hästar. Resande som använde hållhästar stannade vanligen inte här då de var beroende av gästgiverierna för byte av hästar. Närmaste gästgiveri fanns i Tibble.

Ett elakt våldsdåd inträffade vid Aspviks krog 1681. I korthet hände följande. En kvinna hade tagit husrum på krogen på sin väg mot Litslena. Hon beskylldes för att ha stulit en bit smör ur en släde medan bonden rastade sig inne på krogen. En resande ryttare på plats gav kvinnan åtta piskrapp och bonden slog henne med en påk så tänderna flög och gav henne dessutom en spark i magen. Ryttaren tog hennes pengar och bonden tog en av hennes kjolar. Tingsrätten dömdo kvinnan för stöld (böter), ryttaren för misshandel och stöld (böter) och bonden för misshandel och kroppsskador (böter). Därutöver dömdes både ryttaren och bonden för rån på allmän väg och att mista livet.

Efter omläggningen av allmänna landsvägen minskade trafiken förbi krogen. Bivägen underhölls föga, den var "elak och oländig" och passerade en bäckfåra och en sandgrop, det var en väg som de resande nu undvek. Detta medförde att krogen i fortsättningen kom att ha sin största betydelse under vintern. Vintervägen var precis som tidigare flitigt utnyttjad då man under några månader slapp kämpa med sommarvägens backar och dåliga vägunderlag och istället kunde man snabbt släda sig fram över is och frusen mark. Som förut passerade man Aspviks-krogen, vilken i fortsättningen fick karaktär av vinterkrog.

1766 hade Tibble med tillhörande gästgiveri köpts av friherre Jacob von Lantingshausen. Han såg snart möjligheten att få bort den konkurrerande krogrörelsen på Aspvik, vilket ägaren av Aspvik, generalmajoren Rudbeck, motsatte sig. Det finns bevarat en riklig dokumentation av skrivierna kring nedläggningen med argumentation för och emot. Det hela slutade med att krogen lades ner 1768 eller möjligen 1769. Efter nedläggningen synes husen ha använts som bostad för inhyses personer och även som ryttarbostad. Även krögare omnämns på denna plats (och på det intilliggande Källtorpet) ännu in på 1770-talet.

Idag, snart 250 år sedan de hästdragna slädesenärerna kunde rasta sig här, passerar dagens resande platsen i kanske 150 knyck.

Krogplatsen sedd från f d vintervägen.

Här låg krogen. Vi får tänka bort den höga banvallen. Den tidigare landsvägen ansas bortom elhuset.

Ulf Björkdahls släkt- och hembygdsforskning. Upprättad 2011-11-24, reviderad 2013-12-20.

Källor: Kyrkoböcker och mantalslängder för Näs socken. Domböckerna från 1600- och 1700-talen (sammansättningar på UKF:s hemsida, sök på "aspviks krog"), lantmäterikarta från 1689/1690 (arealmätning aspvik).